

Sisend Eesti siseste ja rahvusvaheliste Leader koostööprojektide ettevalmistamiseks perioodiks 2023–2027

Arenduskoja koostöökonverentsi 19.01.2023 töögruppide (3) kokkuvõtted

Partnerid

Partnerid (Leader tegevusgrupid) Eestist:

- Arenduskoda (juhtpartner)
- Rohelise Jõemaa Koostöökogu
- Kodukant Läänemaa
- Põhja-Harju Koostöökogu
- Partnerid
- Peipsi-Alutaguse Koostöökoda
- Virumaa Koostöökogu
- Kirderanniku Koostöökogu
- Lõuna-Järvamaa Koostöökogu
- Ida-Harju Koostöökogu
- PAIK

Potentsiaalsed rahvusvaheliste Leader koostööprojektide partnerid välisriikidest (enamuse Leader tegevusgrupid) perioodiks 2023-2027:

LÄTI

- Cesis District Rural Partnership
- Riga District Rural Partnership (koos eelmisega hõlmavad kahepeale Gauja rahvusparki piirkonna)
- Business Association of North Kurzeme

SLOVEENIA

- LAG Between Snežnik and Nanos
- Soča Valley
- Bogastvo podeželja

PORTUGAL

- ATAHCA (osa Peneda Geres rahvusparki piirkonnast Põhja-Portugalis)
- ADRAMA (osa Madeira saarest, piirkonnas Madeira kaitseala)

HORVAATIA

- Horvaatia – 2 Leader tegevusgrupist partnerit on olemas Bogastvo podeželja poolt

AUSTRIA

- 1 Leader tegevusgrupp (Soča Valley partner)

SAKSAMAA

- Saksamaa piirkond, kes on LINC konverentsil paistnud silma noortele suunatud tegevuste arendamisega (Maarja Pikk mets Kodukant Läänemaa tegevusgrupist saadab kontaktid)

ITAALIA

- 1 Leader tegevusgrupp (Soča Valley partner)

GRUUSIA

- Batumi piirkond (Arenduskoja kontakt)
- Leader tegevusgrupp Tskaltubo (RJKK partner)

PRANTSUSMAA

- Prantsusmaa valdustesse kuuluv Reunioni saar – piirkonnas rahvuspark

I. KESTLIK MAAETTEVÕTLUS

Kirja pannud Katrin Suursoo ja Sirje Kuusik

Vajadused

- Uute toodete ja teenuse väljatöötamine, sh madalhooaja mõjude vähendamine.
- Koostöö vajadus erinevate ettevõtlusvormide vahel.
- Külalusettevõtluse arendamise tähtsus (agroturism jt).
- Kogemuste vahetamise ja heade ideede ülevõtmise ja ülekandmise vajadus.
- Kestlik maaelu arendamine, et elu maal välja ei sureks.
- Europarc piirkondade / sertifikaatide järjepidev hoidmine.
- Kaasata ja aktiveerida noori.
- Raskustesse sattunud / probleemide küüsis olevate ettevõtete arengunõustamine.
- Tegevuste organiseerimise / koordineerimise vajadus Leader tegevusgruppide poolt.
- Pideva aja puuduse lahendamine.
- Võrdluse tegemise võimaldamine, parimatest praktikatest õppimine.
- Vajadus hoida teadmised ja oskused kõrgel tasemel (elukestev õpe, täiendõpe) – traditsiooni loomine.
- Keelebarjääri murdmine.

Sihtgrupid

- Noored vanuses 15–20.
- Alustavad ettevõtjad.
- Noored ettevõtjad vanuses kuni 40 aastat.
- Osalise ajaga tegutsevad ettevõtjad.
- Kogenud ettevõtjad.
- Maapiirkondade naisettevõtjad.
- Tootmiskäsitlused jm alternatiivettevõtted.
- Turismikäsitlused (jm teenusepakkujad).

Koostööprojektide tegevused

Üldised ettevõtlusele suunatud tegevused:

- Europarc strateegiate uuendamine Lahemaal, Soomaal ja Matsalus ning uue sertifikaadi toomise ettevalmistamine Alutagusele, Karulale ja Vilsandile. Meie kolm saame olla mentoriteks järgmisele kolmele.
- Piirkonna erinevate sihtgruppide (allpool nimetatud) vajaduste, võimaluste ja teadlikkuse kaardistamine.

- Asendusteenuste loomine maapiirkondadesse. (näiteks seal, kus lasteaed pandi kinni, loob kohalik kogukond või ettevõtja kogukonnateenusena lastehoiu).
- Kogemuste ammutamine – õppereisid, koolitused, seminarid, konverentsid.
- Uute ettevõtete kaasamine tegevustesse – laiem tegevusalade spekter.
- Mööda Eestit liikuva tivoli-laada traditsiooni alustamine (koostöös LEADER gruppide ja Taluliiduga). Propageerib maaelu ning promob ja aitab turustada piirkondade tegijate tooteid ja teenuseid. Laat liigub teatud perioodil mööda Eesti piirkondi.
- Teavitustegevused suunatuna inimestele, kes ei tea, mis on Europarc ja muud seotud mõisted. Võimalikuks tegevuseks on luua Europarc aladele Europarc Travel Guide.
- Tuntud isikutega koostöös telesaadetes osalemine – telesaates osalevad 100% koostööprojekti aktiivselt osalevad ettevõtted ja organisatsioonid. Sel viisil ei turundata üksnes neid, vaid ka Leader programmist saadakse laiemalt teada.
- Õppereiside kokkuvõtte tegemine blogina ja/või videona. Koolituste, töötubade, seminaride filmimine ja sellest õppematerjali loomine. Videote ülespanek Youtube-i. Eesmärk on viia saadud teadmised laiemale ringile ja saavutada nii suurem mõju.
- Spetsialiseeritud töötubade läbiviimine.
- Tegevuste läbiviimisel peab toitlustus olema kohaliku toidu kõrgem tase.
- Tegevuste läbiviimisel tuleb planeerida keele kasutamise paindlikkust vähendamaks sellega keelebarjääri.
- Rahvusvahelise võrgustiku arendamine ja laiendamine.

Tegevused noorte aktiveerimiseks ja kaasamiseks:

- Järgmiste põlvkondade noortele ettevõtlikkuse õpetamine.
- Noorte sündmuste (laadad, messid, koostegemised jne) korraldamine.
- Noortekeskuste võrgustiku loomine.
- Mentorteenuste (ettevõtete poolt) väljatöötamine noortele (rahvusvaheline).
- Noorte ergutamise osalemaks aktiivselt üritustel ja tegevustes.
- Valikainete väljatöötamine e-kursusena koolidele kestliku ettevõtluse, kogukonna ja loodushoiu valdkondades.
- Ettevõtjate koostegemised koolidega.
- Vihmavarju projektid noortele.
- Simulatsioonimängude loomine noorte ettevõtluse arendamiseks.
- Noorte ettevõtlike inimeste poolt professionaalsete videote loomine.
- Noorettevõtjate esitlemine välispartneritele.
- Noorettevõtjate külastused.
- Praktikavahetus noortele jt maaettevõtjatele.
- Toetavad talgud ettevõtjate juures õpetlike aspektidega.

Suured oodatavad tulemused

- Eestis on kõikidel rahvusparkidel Europarc sertifikaat.
- Loodud Europarc ettevõtjate klaster – enamusel on olemas oma sertifikaadid.
- Käivitunud liikuva tivoli-laada traditsioon.
- Järgmine tase LEADER ürituste efektiivsusest on saavutatud – projektist on loodud õppevideod/blogid õppereisidest, koolitustest, seminaridest jm üritustest.
- Pikenenud külastusaeg väljaarendatud teenuste võrgustiku tulemusena.
- Toimiv noorte grupp/grupid.
- Loodud uusi ettevõtteid piirkondadesse kokku.
- Noorte poolt on loodud uusi ettevõtteid, sh õpilasfirmasid.
- Noorte teadlikkus LEADERist on kasvanud.
- Piirkonnas on loodud toimivad kogukonnateenused – inimestele on kõik vajalik oma kodu lähedal olemas.
- Uued jätkuprojektid - võrgustiku kestlikkus.
- Kõikide gruppide aktiivne ja toimiv kaasatus (valitsus, ettevõtjad, kolmas sektor, partnerorganisatsioonid).

II. KOHALIK TOIT

Kirja pannud Katrin Kull ja Eha Paas

Vajadused ja probleemid

Sihtrühmade üleselt peame koostööprojektide üheks olulisemaks vajaduseks võrgustikutöö hoidmist. Toiduteemalise võrgustikutöös on vaja haarata kõiki sihtrühmasid, vahetamaks informatsiooni, toetada ja inspireerida teineteist ning teostamaks piirkonna ühist turundust. Koos on lihtsam ja toredam!

SIHTRÜHM	VAJADUS VÕI PROBLEEM
Tootjad	Konkurents viib edasi Ühistegevus viib edasi: vajadus ühise infovälja järgi, mida saab pakkuda läbi koostööprojektide Praktika teiste ettevõtete juures, ettevõtjate vahetus Videotervituste loomine ettevõtjatele, partnerite leidmiseks ja enese tutvustamiseks, kindlasti inglisekeelsete subtiitritega Vajadus teha ühisturundust, väikeettevõtja üksi seda teha ei jaksa Info kohaliku toodangu kohta on puudulik Kohalikku toitu on väljaspool nädalavahetustel toimuvaid laatu ja turge raske kätte saada Lapsed ei söö enam lihtsaid kodutoite Toidu väärindamine, vajadus uute toodete järgi Logistika, ladu ühiselt Paljud ei saa hakkama paberimajandusega Toidujagamine Kuidas tuua klient enda juurde vs ise välja müüma minna? Pakendamine: kvaliteetne pakend või üldse ilma pakendita? Tööstusliku suunaga kogukonnaköövide loomine Väikeseadmete ühistuline ostmine
Tarbijad/ inimesed	Kuidas suunata inimesi rohkem ise toitu kasvatama? Teisalt tarbima rohkem kohalikku.
Noored	Järgnev loetelu tuleneb vajadusest muuta noorte toitumisharjumusi tervislikumaks ja luua rohkem sidet noorte ja kohalike ettevõtjate vahel. Lapsed on ka hea võimalus viia kohaliku toidu teema vanemateni ja sedakaudu laiemalt tarbijateni. Toiduvahetunnid koolides : tähtis võimalus teadlikkuse tõstmiseks Kohalik toit koolis ja lasteaias on vaja viia võimalikult kohalikku toorainet kasutavaks, samuti maitsvaks ja mitmekesiseks.

	Kohaliku toidu populariseerimine sotsiaalmeedia mõjuisikute kaudu Kogu pere kaasamine: toit metsast koos matkamisega Teadlikkuse tõstmine: õpetame toidu tervislikkusedeklaratsioone lugema KOV annab noortele tasuta pinda toiduteemalisteks tegevusteks Koolipeenrad, kooliaiad, koolide triiphooned Vanade traditsioonide õpetamine: nt verivorst (Koeru kool tegi) Esseede ja ideede konkursid, rahastus idee elluviimiseks. Pakkuda palju ideid ja need, mis ei haaku, kohe kõrvale jätta, töötada edasi nendega, mis haakuvad. Noorte kaasamine õppereisidele Taasluua vanu retsepte uues glamuurses kuues
Kohaliku omavalitsuse juhid	Kohalike haridusasutuste, hooldekodude toidu tellimine on omaniku vastutus, enamasti siis omavalitsuste korraldada. Selleks, et hanked toetaks just kohaliku toidu jõudmist toitlustusse, samuti tervislikkuse aspekti on vaja tõsta omavalitsusjuhtide teadlikust antud teemast.
Kokad	Meie tegemistest on kõrvale jäänud kooli, lasteaia kokad, hooldekodude toitlustajad / kokad. Nad ei suhtle ka täna omavahel. Vajalik on suunata tegevusi ka neile. Kokad vajavad toetust, et muuta laste ja eakate toit tervislikuks, tänapäevaseks. Samuti on neil tihti vähe teadmist kohalikest tootjatest. Vajalik oleks neid julgustada tegelema kooliaedade projektidega.
Kogukond	Põlvkondade ühendamine Pika laua söömingud külades, ühissöömingud ja kokkamine Kogukonna eesmärk: hakata tarbima rohkem kohalikku toitu, kogukonnad saavad ka aidata tootjatel kaupa turundada. Kogukonnaaiad
Turismiettevõtjad	Ühelt poolt vajavad endiselt teadmist kohalikest tootjatest, toorainest. Teisalt vaja leida viisid kuidas nad omavahel menüüsid saaksid koordineerida, et turistidele nädala jooksul ei pakutaks igal pool sama toitu.

Eesmärgid

- Teadlikkuse tõus tervislikust kohalikest toidust, selle tootjatest, tarbimisest.
- Toidu ringmajandus: 100%-line toiduvalmistamise sisendite ärakasutamine
- Kohaliku toidu prestiiži tõstmine

- Lühikesed tarneahelad, kohaliku toidu kättesaadavuse parendamine
- Toidualase ühistegevuse ja võrgustumise soodustamine. Uuenduslike toodete arendamine ettevõtjate poolt.
- Koolides, lasteaedades, hooldekodudes on toitlustuses kasutatud vähemalt 30% kohalikku toorainet. Oluline on liikuda sinnapoole, et see % suureneks.
- Kokkade teadlikkus kohaliku tooraine kasutamise võimalustest on tõusnud.
- Kohalik toit on tuntud, nähtav

Koostööprojektide tegevuste ideed

- Taimetoit kui võimalus: kõnetab noori, olles samas ka üheks kõige lihtsamaks viisiks ise toidukasvatamisega alustada
- Lääne-Harju piirkonnas ellu viidud idee: toidujagamiskapid
- Hooajalisus kui probleem, aga ka lähtekoht: oleme hooajalised ja kasutame seda ära
- Kohaliku toidu nurgad turgudel
- Kohalikel laatadel ja sündmustel alati mõni kuulus kokk süüa tegema, ühiskokkamine
- Tervislikule toitumisele peaks lähenema suuremat süsteemi arvestades: vähem stressi, vaimne tervis jms kui tervisliku toitumise osa
- Leader-projekt kohaliku toidu kaupluse loomiseks
- Tootjate harimine hinnakujunduse osas
- Kohaliku tervisliku kiirtoidu arendus ja pakkumine bensiniijaamades
- Kasvuhoonete ehitamise toetus Leaderist
- Supidisko: tehakse ja süüakse suppi ja pärast tantsitakse
- Saun ja toit. Mis on saunatoit? Söödav saunaviht.
- Praktilised õppereisid
- "Kuivatatud õun on kohalik komm"
- Pakendivaba toit
- Kooliaiad sh. kokad lapsed ka koos saadusi töötlemas, toiduvideod kuidas valmib ... , kuidas kasvab jne. Kooliaedades ka triiphooned kui toidu kasvatamise kohad, aga ka mõnusad kohad vestlemiseks (õues õpe)
- Lasterestod – Järvamaa algatus, mida võiks ka meil rakendada, siin n mitu kasutegurit: laste teadlikkuse kasv, võimalus viia kohaliku toitu ja ise toiduvalmistamist lastevanemateni, lasterestode pidamine hooldekodudes pakkumaks emotsioone eakatele, loomaks põlvkondade vahelist suhtlemist ja miks mitte ka memmede-taatide restod, kus lapsed-noored lähevad nende restosse.
- Giidide koolitustel toiduteema käsitlemine
- Vaja on kasutada olemasolevaid saateid ja programme, et tuua esile kohalikku toitu, tootjaid ja tooteid
- Rohkem tähelepanu pöörata lugude kaudu turundamisele
- Suunamudijatest leida meile sobilikud partnerid ja nende kaudu turundada meie sõnumeid, videod jne.
- Youtube-is e-kursus „ehe ja aus toit tagasi“.

Üleriigilised kampaaniad. Nt “sõbraga supile” (teine supp tasuta), kook ja kohv (kohv tasuta) jms

Vajalik oleks ka üle-eestiline toiduvõrgustike koostöö, ühelt poolt oluliste kampaaniate läbiviimiseks aga teisalt ka põllumajanduspoliitika mõjutamiseks.

Rahvusvaheliste õppereiside teemad

- Alternatiivtoit jms (Soomes pidi olema isegi putukatoitu)
- Lauaviinamarjade ja veinimarjade kasvatus avamaal: võiks korraldada õppereisi. Kogu ahel taime istutamisest kuni veini valmimiseni.
- Kõrvitsapõllud Sloveenias: seemned, õlid jms – kuidas Eestis seda saavutada?
- Vein, siider, juust, aiandus, ürdiaiad jm
- Kuidas kohaliku toidu tootmise perioodi pikendada – nipid (Ida-Harju piirkonnas pidi olema üks prantslasest maaettevõtja, kes saab 4 saaki aastas)
- Kulinaaria tähtsündmuste külastamine
- Üldisemad teineteiselt õppimised ja kogemuste vahetused sh. erinevad töötoad rahvusroogade valmistamisest
- Välismesside ühiskülastused inspiratsiooni ammutamiseks

III. ARUKAD KÜLAD JA ENERGIAKOGUKONNAD

Kirja pannud Anneli Kivisaar ja Vahur Leemets

arukas küla = arukas inimene

Def: ise toimetulev, hakkamasaav küla, külade kogukond. Ise sõnastavad probleemid, leiavad lahendused, kusjuures lahendused ei too reeglina kaasa lisakulusid.

Probleemid /väljakutsed

Olulised märksõnad: Probleeme ei ole, on VÄLJAKUTSED!

- Särainimene, kes jagab kogemust ja toetab teisi, on avatud ja MOTIVEERITUD.
- Küla/kandi ühisosa leidmine
- Tugeva võrgustiku loomine
- Arukas küla teeb mõistlikke asju
- „Minu“ mentaliteedist „meie“ mentaliteedini jõudmine
- Kasuta head ideed/näited nutikalt ära
- Ideekiirendi/vihmavarjuprojekt
- Samm-sammult liikumine, kohe ei peagi kiirelt ja kõrgelt, mõttemaailma muutmine, teadlikkuse tõstmine
- Praktilised koolitused
- Noorte kaasamine külaelu arendamisse
- Kasutada ära kohalikke ressursse – igaüks panustab sellega, millega saab
- Ettearvamatu energiahind
- Loodetakse kellegi teise peale
- Eestvedamise puudus
- Internet ei jõua igale poole
- Külade omavahelise koostöö vähesus
- Maaomandi küsimused
- Kogukond ja haldusjaotus – nihkes
- Heade näidete vähesus
- KOV-ide aeglane asjaajamine
- Vähene teadlikkus
- Nõrk jaotusvõrk – vähene varustuskindlus
- Jäätmemajandus ei ole optimaalne
- Avalik transport ei ole optimaalne
- Kogukonna turvalisus ei pruugi olla tagatud
- Vanemaeliste kaasamine ja toetamine ei ole piisav
- Põlvkondade vahelised konfliktid

Koostööprojektide tegevused

- Energiaseadusandluse muutmist toetavad tegevused
- Jäätmekäitluse parendamist korraldavad projektid
- Eneriasõltumatus toetus
- Kogukonna auto + transport
- Teadmiste põlvkondadevahelist ülekannet soodustavad projektid
- Ise teame, ise teeme, ise vastutame
- Teadmiste tõusu toetavad meetmed
- Targa transpordi soodustamine
- Vanurite päevakeskus võimaldab vanurihoidu
- Heade näidete levitamine
- Kogukonnaühtsust toetavad projektid
- Esmaabioskust ja turvalisust tõstvad projektid
- Külades saadaval olevate toodete ja teenuste info
- Kohalik OTT, turud, jagamisteenused - nende arendamine

Kuhu tahame jõuda

- Inimesed hoolivad, on abivalmid ja rõõmsad
- „One page“ kompaktsed arengukavad
- Kogukonnaaiad jms
- Tagasi naturaalmajandusse
- Isiklik eeskuju, inspiratsioon, praktilised õppereisid
- Kokakunstiakadeemia
- Energiaühistute majandamine + vesi
- Jäätmed on kogutud ja optimaalselt sorteeritud
- Heade näidete andmebaas
- Küla energiasõltumatus x perioodiks
- Internet on kättesaadav
- Vihmavee kogumise võimekus
- Teadlikkus on kasvanud, kogukonnad on ise aktiivsed
- Maaomand on selgem
- Vanurid on hoitud, päevakeskused toimivad
- Kogukond on turvaline, esmaabi on kohapeal
- Teadmised antakse edasi vanemalt põlvelt nooremale

Küla/seltsimajad – ülalpidamiskulud, kelle kanda, kuidas suhtuda? – märksõnadeks - tihe koostöö vallaga – sulle-mulle, mõlemal on üksteist vaja – nt ruumide kasutamine, kohtadel koolituste jm korraldamine.

Inimeste teadmiste ja teadmuse tõus on võtmetähtsusega, rumalad inimesed ei saa luua tarku külasid!